

V. SZABÓ GÁBOR: BRONZKORI KINCSEK MAGYARORSZÁGON. Földbe rejtett fegyverek, eszközök, ékszerek nyomában¹

TARBAY JÁNOS GÁBOR

Magyar Régészet 9. évf. (2020), 1. szám, pp. 68–69.

Előjáróban mindenképpen érdemes megjegyezni, hogy nem tudok és nem is leszek elfogulatlan ezzel a munkával kapcsolatban, mivel 2008 óta én is részese vagyok annak az egyedülálló expedíciós programnak, ami az itt bemutatott könyv megírását lehetővé tette. A munkában szereplő néhány lelőhelyet leszámítva, a bemutatott helyszínek nagy részén személyesen is jártam, vagy épp az én fémkeresőm bukkant rá az egyes fejezetek témáját nyújtó bronz- vagy aranykincsekre. Így ez a kötet számomra különösen izgalmas, és talán egy kicsit személyes élményt is nyújtott, mivel nem csak szakmai szemmel tudtam végigolvasni. Ezt az élményt pedig fokozta a könyv gazdag képanyaga, izés stílusa és az esettanulmányok bevezetőinek hangulata. Ezek segítségével újra élhettem a hajszát az egyes kincsleletek után, felidézhettem az élesen kanyargó hegyi utakat, a ködös és merdek bronzkori tájakat, s nem utolsósorban a felfedezés romantikus élményét, amihez kevés szakmai öröm mérhető. Az olvasó pedig valamennyire részese lehet ugyanezeknek az élményeknek, mivel a kötet nem csupán a régészeti eredményeket mutatja be, hanem a kutatás, a felfedezés izalmát és örömét is. Éppen ezért ez a könyvajánló inkább a munka olvasóknak szánt fő üzeneteivel foglalkozik, és az egyes kincsek köré szőtt régészeti beszámolók legfontosabb mondanivalóját emeli ki.

V. Szabó Gábor: *Bronzkori kincsek Magyarországon. Földbe rejtett fegyverek, eszközök, ékszerek nyomában.*
Hereditas Archaeologiae Hungaricae 3.
Budapest: Archaeolingua, 2019.

Puhakötés, 284 oldal,
színes és fekete-fehér illusztrációkkal
ISBN 978 615 5766 25 1

A kötet leglényegesebb üzenete a bevezetőben található. Ez pedig megoldás és válasz egy súlyos régészeti és társadalmi problémára: az illegális fémkeresésre és az ehhez kapcsolódó nemzetközi műkincskereskedelemre. Ez olyan aktuális téma, hogy ha ma valaki Európában szóba elegyedik egy helyi régész kollégával, dolgozzon az kutatóintézetben, múzeumban vagy egyetemen, nem fog olyat találni az Egyesült Királyságtól Ukrajnáig, akit a probléma közvetlenül vagy közvetve nem érintene. Ebből a szempontból ez a könyv a szakma számára kulturális ütőkártya. Egyfajta reflexió erre a jelenségre a magyarországi helyzeten keresztül, mivel a munka közérthető nyelven és konkrét példák segítségével válaszol meg a régészek számára egyértelmű, de a hazai és külföldi nagyközönségnek viszont sajnálatos módon egyáltalán nem nyilvánvaló kérdéseket, mint például: „Egyáltalán mi az a kincslelet?” „Miért fontosak a leletkörülmények és a kincs környezete?” „Miért régész tárja fel a kincset?” „Miért kell GPS koordinátát rendelni a megtalált fémleletekhez?” „Mit csinálunk mi, régészek, amikor depót elemzünk?” „Milyen történeti érték veszik el azzal, ha valaki kifosztja a lelőhelyeket, és külföldre adja el a megtalált leletegyütteseket?” A munka mellett

¹ Ez a rövid könyvajánló eredetileg a kötet bemutató rendezvényén hangzott el.

Tarbay János Gábor • V. Szabó Gábor: Bronzkori kincsek Magyarországon

kiválóan példázza azt is, hogy milyen hatékonyan és eredményesen lehet együtt dolgozni a helyi történelemre és kultúrára érzékeny fémkereső-műszeres szakemberekkel, hiszen valljuk be, a könyvben bemutatott csúcseletek majdnem mindegyike az ő véletlen felfedezéseiknek, lelkesedésüknek és kitartó terepi munkájuknak köszönhető.

A kötet második legfontosabb üzenete, hogy bár ez a könyv a nagyközönség számára is íródott, tartalma és szemlélete szakmai szempontból nagyon is fontos, s emiatt a jövőben megkerülhetetlenné fog válni. A bevezető rész és a nagyszámú kincslelőhely alapján, még ebben a szűk kutatási területben járatlan olvasó számára is világossá válhat, hogy a késő bronzkori deponálás tekintetében, mennyiségében, minőségében és összetettségében, nem a szakirodalmi szempontból túltreprezentált Észak- és Nyugat-Európa, hanem a „kincses Kárpát-medence” a meghatározó és új típusú vizsgálatokra különösen érdemes régió. Ebből a szempontból a könyv a helyi bronzkori kutatás egy hatalmas adósságát törleszti. Ugyanis hiába van ebben a régióban a legtöbb bronzkori kincs, ha ma valaki Kárpát-medencei depót szeretne leírni és elméleti módszerekkel megközelíteni, elsősorban nem a magyar vagy a környező országok szerzőinek munkáihoz fordulhat, hanem brit, német, skandináv vagy épp holland kutatók gondolatait kell hivatkoznia, szinte már-már „kötelező módon”. Szabó Gábor munkája a Mozsolics Amália, Kemenczei Tibor és Patay Pál nevével fémjelezhető, meghatározó magyar depó- és fémtárgyelemző generáció után a félbehagyott „típo-kronológiai alaplakok” állóvizét kavargatja fel olyan sokszínű értelmezéssel, amely egészen biztos, hogy jövőbeli tudományos dialógusok, viták, reflexiók és elemzések kiindulópontja lesz. A bemutatott, elsősorban északkelet-magyarországi leletegyüttesek pedig nagyon változatos és dinamikus bronzkori világot tárnak elénk. Olvashatunk halotti áldozatokról, harcosok és fémművesek kincseiről, generációk házakban felhalmozott készleteiről, elátkozott kincsekről és szertartásosan lerakott depókról is. A múben különösen erősen van jelen a modern depó-elemzések egyik ága, a térszemlélet, melynek keretében a kincsleleteket körülvevő különleges őskori szakrális tájakon belül barlangrendszerek, szigetek, hegycsúcsok és monumentális állatalakok elevenednek meg. Ugyancsak megjelennek a kincsleletek mögött kirajzolható személyiségek, rituális cselekmények, tárgy kiválasztási folyamatok és szimbolikus üzenetek is. Talán szakmai szemmel egyes esettanulmányok narratívái, lehetséges magyarázatai merészen tűnhetnek, ugyanakkor nem lehet eléggé hangsúlyozni azt, hogy alapjukat egy forráskritikai szempontból kiválóan elemezhető leletanyag és a tágabb európai kontextusból nézve is korszerű, kiforrott terepi és feldolgozási módszertan adja. A munka talán egyik legnagyobb tudományos érdeme az, hogy szemben a régészeti elméleti szakirodalomban olvasható irányzatokkal, nem univerzális értelmezési modellt borít rá az összes kincsleletre, hanem rámutat arra, hogy a Kárpát-medencei késő bronzkori deponálás valójában nagyon is sokszínű. Teljesen különböző okokra visszavezethető jelenségek, rituálék és motivációk lenyomata, amelynek értelmezésében a nemzetközi szakirodalomban felvetett különböző elméletek jól megférnek egymás mellett.

Összességében a munka három nagy érdeme az aktuális régészeti és társadalmi probléma bemutatása, a tudományos szempontból szilárd és modern módszertan és a bátor értelmező szemlélet. Ezekon kívül a könyvben további üzenetekből van még bőven, hiszen ahogy a szerző maga a depó kutatás során a „hegyen” egyszerre több táskát visz, úgy a kutatási programot megkoronázó munkájában is számos résztémát érintett. Úgy gondolom, hogy a témák súlyától pedig a 284 oldalnyi hosszúságú munka egyáltalán nem omlik össze, hanem gördülékenyen viszi végig olvasót a szövegen, s igazi értéket nyújt ezzel mind a nagyközönség, mind pedig a szakma számára. A könyv várható sikeréhez pedig nagy mértékben hozzájárul a gazdag és színes képi anyag, a gondos szerkesztői munka és az igényes nyomdai kivitelezés.